

هزرى نەرم و ھەياوسا نى خود لاي سياسەتوانى كورد ... محەمەد تەھا حوسەن

هزرى سياسى لەم سەرزەمىنەى ئىمەدا ھىچ كاتىك لە چوارچىۋەيەكى پەروەردەيى نەئاخراۋە، ئەم ئەرکە بە مانا مەدەرن و عەقلىيەكەى ھەرگىز لە ئەستى جۆلانەۋە سياسىيەكانى كورد نەبوۋە، پەروەردەكردن پىسەسەكى كەمەلەيەتى و كولتورى درىخايەنە و تەنھا بە رىئازنامەيەك و گەفارىك و رادىيەك و دووسە كەبوونەۋەى رىكخراۋەيى ئەوسا و ئىستائىيەتەدى.

پەروەردەى سياسى ئامادەباشىيەكى عەقلى پەدەۋى بە ئەۋەى ھاۋىكە لەگە پەروەردە لە بۈۋارەكانى تەدا بەۋات، بە پەروەردەى دەروۋنى ئەم ئامانجە بە ساغى بەۋە ناچە، ئامادەيى دەروۋنى لاي ھەر تاكەك مەرجەكى سەرەكە بە ئەۋەى كەيدەن لەنەۋ ھەر جۆلانەۋە و شەش و گەئەكارىيەكدا بە نيانى بىزۋە، تاكەكانى كەمەلەگەى ئىمە ھەرگىز لە ۋەى عەقلىيەۋە ئامادە نەكرەۋن، بەكە ھەمىشە لايەنى ھەچۋەن و سەزى نەستاليزى و ھەست بە گوناھيان وروژەنراۋە و بە پوختى ئەم دىخە خراۋەتە چوارچىۋەى شور و ھەماسەتى شەشگەى و لە راستيشدا ئەم بارە سايكەلەزىيە نەك ھەر بائەنس لە ھىچ دىخ و سەردەمەك بە تاكە درووست ناكەت، بەكە لە بىنچىنەدا بائەنسى دەروۋنى و كەمەلەيەتى و هزرى دەشەۋەنە.

ھەندە ھەفتارى سياسى ھەن بە زەقى لە ھەسۋەۋەتى سياسىيەكان دەردەكەۋن و ئەستەۋخە ھەنگدانەۋەى بارەكى ناھەۋسەنگى دەروۋنى كەسەكەن و پەيۋەست نىن بە كەسەتى سياسىيەك يا نەۋنەرەك لە بۈۋارەكى ديارىكرەۋى بەرپرسەتيدا دەردەكەۋە يا ھەسۋەۋەت دەكە. سياسىيەكان لە بۈۋارى گەشتى كەرى خەياندا نابە بەتەنھا خەيانەن، ئەۋە ھەۋەستەك يا ھەۋەستەك، ئەۋەندەى دەبە خەكە بن نىۋ ئەۋەندە نابە خەيانەن، (خەنەۋەن) ئەۋە نىيە كەسەكە لە خودى خەى بترەزە و خەسەتە سايكەلەزىيەكانى خەى ۋەكە تاكەكى سەربەخە و نەكەت، بەكە (ئەۋەنەۋەن) بە مانا سايكەلەزىيەكەى جەركەى زەپەشكەۋەۋەى (خەۋەنە) و لە راستيشدا رەفتارى دىموكراسى بەۋە مانايە ھەر ئەۋەيە. كەسەكە لە پەگە و پەلە و پاىيەكى گەشتيدا تەۋەنەى ئەۋەى ھەبە دىخە دەروۋنى و كەمەلەيەتى و ئابۋورى و كولتورى

ههواردارانی بخوښتهوه، نهوه ژیریه کی کومه لایه تی و هاوسه نگیه کی دهروونی ساغی ههیه و له ههمان کاتدا په یبردنکی کومه لایه تی نهوتی ههیه ورد پهی به گڼ انکاریه ج راوجره کان له کومه گه کی ده بات.

سیاست له هرهمی نه مه دا له تایپه سایک ل ژیه هره کلاسیکه کی خره باتیشی ته په اند که نه رست ناوی نابوو (چهوسانه وهی ئاسیایی) و تاك تا نهو ئاسته ملکه چ بووه توانای جولهی ل ل اوه و قبولی نه د خه کی ده کات. نهو هفتارانهی له کاتی مومارسه کی کاری سیاسی له کاراکتیره کانی نهو بواره کی ده بینین ته نها و ته نها خسه ته کی که س ته کی یانن و ههردهم باره دهروونیه تاکه که سیه کان له سر د خه کی سیاسی گشتی و دهرکهوتنی نهوان و دیارده و وداوه سیاسیه کان ه ننگ ده ده نهوه.

سیاسه توانان له هرهمه دا له هه موو ساتو کات کی ژیا ندا خ یان بوون کهس به قه د نهوان وجودیا نه ه نگره وهی خ یان نین، (به به خ ت) دروشم که نهک هر له نا ئاگای نهوان ریشه کی قوو کی ههیه به کو ز ر وریا یانه وهك (بوون به خ) یه کی فلسفه کی به ناوی ج راوج ر پ مان ده فر شه وه. بوون به خ کی فلسفه کی شایه تی نهوه یان ب نادات که کاراکتیرهانی سیاسی به ئاگان له مانا و ریشه فلسفه فیه کانی نهو چه مکه، نهوه هفتاره سیاسیه کانی له و باتی نه مه دا نهو پا نه ره سایک ل ژیه شارواوانه مان ب دهردهخن که له پشت هر هه سوکهوت کی نهوانه وهیه و دهرکهوتنه کانی شیان لهو هفتاراندها ساویلکه یی ه شی نهوانمان ب دهردهخا.

یه ک له خسه ته بنه مایه کانی ده ب له که س ته کی سیاسه توانی دیموکراتدا هه ب (نیانی - flexibility) ه نهوهی نهو خسه ته کی هه ب ده توان هزری خ کی له گه گ انکاری و هه و سته ج راوج ره کاندا بگونج نه و له بهرانبهر پ شها ت ك یا پرس کی دیاریکراودا چه ندین نه لته رنه یتیفی جیا جیای هه ب، که سی له م ج ره وه م می هه مه ه نگی ههیه ب ته نها پرسیار ك، خاوه نی نهو م ننتالیتیه ز ر دوور ده بین و ز ر قوو شیده کاته وه و ده خوښته وه.

سایک ل ژیه تی ناهاوسه نگی کاراکتیره کی سیاسی نه مه له ئاست خ کی نه وه ستاوه، بگره ته شه نهی کرد ته جه سته کی حزب و دواتر پانتایی هه واداران و ئینجا وهك کولتوور ك له ناخی دهروونی تاکه کانمان چه قیوه. سیاست ل ره به سهرسهختی و عینادیه کی ناعه قلانیان به ه ده ده چ، عیناد وه ستانه له سر یهك نه لته رنه یتیف و یهك وه م ب یهك پرسیار و یهك داواکاری، نهوان واته حزبه کان و سیاسیه کان له وه ته ی

هه ن يهك هه وو ستیان بهرانبهر يهكتر هه يه ئه ویش هه وو دانه ب يهكتر س يهوه و ج گه ي يهكتر گرتهوه. ئه م رق و نه گ يه له هه وو ستی سیاسی بهرانبهر يهكتر چه سپینی خه س له ت كی دهروونی ئه و په گيره و مانای ره قهزری و سووربوون له سهر يهك تاكه ا ده گه يه ن، ئه مه له سايك ل ل ژيای مه عريفيدا پ يده ن Convergent Thinking واته وه م لك ئه وه نده نزيك ب له داواكه ي ت ك ئه وه ب كه ده ته و و به هيچ وه م لكی ديكه ش رازی نه بيت.

ئهم ج ره له بيركردنه وه و ره فتاری سیاسی و مه عريفی بووه ته خه س له ت كی سهره كی و سياسيه كانی و اتی ئه مه ي له هه موو هه وو ستی كی دوور و نزيكيان پ ده ناسر ته وه، ئه وه نيه د خی ئه ستای ههر ميان بهم سهرسهختی و عیناديه ن گه تيشه ي خ يان گه ياند ته ئهم داخرانه و دهسته پاچهن له ههر کرانه وه يهك ب ئه وه ي ههر نه ب هه ناسه يه كی راحت تر هه مزن؟.

ئهم عیناده ئه وه نيه كه ئا ن ن د توینبی له “باسك له م ژوو” باسی دهكا و ئه و بو ريهش نيه كانت پ يواوو ب گ انكاری و پ شكه وتن پ ويسته، عیناد ل ره دا ته نها مانای سهرسهختی و وهستان و چه قين ده گه يه ن و له رووی مه عريفيشه وه ج ر كی ه سه نه له د گمی عه ق ی و س بوونی هزری. ئازايه تيش نيه چون ئازايه تی ج ر كه له حيكمهت و توانای گه ان به دواي نه د زراوه و نه زانراوه كان نهك وهستانی دهروونی و جهسته یی بهرانبهر مه ترسيه بوهميه فيزيكيه دهره كيه كان. بينين ته نها به ه ش يا سپی كو ريه كی عه ق یه و ناچالاكيه كی زه ينی خوو پ وه گيراوه به در ژايی م ژووی ك مه ايه تی و كولتووری ئهم سهرزه مينه به وانه و تراوه ته وه و ف ر ی نه وه كانمان كراوه، ئهم ف ربوونی دهسته پاچه ييه گونا ه كی گه وريه ئه ستا زياتر له ئه ستی ئه وانه يه ده سه ا تيان به دهسته و له رووی ل پرسينه وه و دادوهريه عه قليه كانیش ئه وانه ي كه مته رخنه من بهرانبهري گه وريه ترين گونا ه ي مر ئايه تيان ده كه و ته ئه ست چای گونا ه ي نه ته وه يی و ئه خلاقی.

نیانی هزری یا باشتروایه ب ب ين گونجانی هزری يهك كه له خه س له ته دهروونيه كانی سهركرده، واته ئه وه ي پ يده ن سهركرده ده ب و به سووربوون له سهر (ده ب) نیانهز ب و توانای گونجانی عه ق ی خ ی هه ب له گه ده ركهوت و دیارده هه مه ج ره كان ب ئه وه ي بتوان ب به ساغی له رووی سايك ل ل ژيه وه ب یار له باره يانه وه بدات. ئهم توانايه يا ئهم توخمه به ش كی گرنگ له هزری دا ه نان پ كده ه ن كه ب ئه رك كی قورسی وهك سیاست و به و ب ر دنی سیاسی پ ويسته، دا ه نانی هه وو ستی نو، و پلانی نو و نه خشی دیبل ماسی و کاری

سیاسی نو داه نراو کن پو ویسته زوو زوو له که س تی سهر کرده
دهر که ون. ئه گهر سیاسی ئه م توانا تایبه ته ی نه بوو ئه و ا ئه گهر به هر
هه که وت کیش چووب ته ئه و پایه و پله یه شکست ده ه ن و ئه م
ناتوانا ییه ش به هه سو که وت و هه و سته کانیه وه به ئاسانی
ده ناسر ته وه.

مادام دخی سیاسی و که مه لایه تی و ئا بووری و کولتووری ئه مه له م
سهرزه مینه ی خ مان به م ر ژه ههره سه خته گه یشته وه که تیایدا ج ر ک
له دامای و دهسته پاچه یی و له ولشه وه سهر سه ختی و وه ستانه ی پ وه
دیاره، ئه و ا ناتوانا یی حزبی کوردی و کارا کته ری سیاسی کوردی نیشان
ده دات به ران بهر ئه و گر و که شه ده روونیا نه ی ت یئا وون و ب س تی
ل ب یون و ئه وه نده توند به خ یا نه وه به ستوونیه ته وه، توانای
ئه وه یان نه ماوه ش واز کی دیکه له مامه یی سیاسی بگر نه بهر ب
ئه وه ی له و زه لکا وه سایک ل ژیه ئینجا سیاسیه ب نه ده ره وه.

ئه م به پا هوان له خ گه یشته لای سیاسه توان و سهر کرده ی سیاسی
کوردی، د خ کی نادر ووستی ده روونیه بهر له وه ی که شه یه کی سیاسی
ئا زکا و ب ت. پا ا ن د و هه اوسانی ده روونی له نا وه وه تا ئه و
ئاسته ی بردوون به است خ یان ل ب ته بوونه وه ری تر و خ یان
له سه رووی مر قی ئاسایی ده بینن، به مام له وه ب ئاگان که که سی
تووشبوو به م گرفته له ده ره وه ا ش ه ژان و ناها وسه نگیه کانی ز به
وونی ب خه کی ئاسایی ده رده که ون و فیزیکیانه سهر ده کر ن.

هه اوسانی ده روونی لای سیاسه توانی کوردی له خه س ته کانی
(به خ عاشق بوون و چ ژ به ری ده مه کی و هستیریای ره فتاری) دا گه یشته ته
ئه و ج، ش ه ژانی سیاسی و ئا بووری و که مه لایه تی و کولتووری
و ا ته که مان زیاتر په یوهسته به ش ه ژانی ده روونی سیاسیه کان و
خه س ته عوسابی و سایک سسه کانیان.

ئه و د خه ناها وسه نگه تا ئه و ئاسته داخراو نیه بیخه ینه ن و
تی ریزه کردن کی خه م کیانه ی ئه وت وه ده روونی خو نه ری زیاتر پ
بش و نین، به کو ئوم د وه ک ستراتیژ کی ده روونی پ ز تیف زیاد له
گه یه کمان ب چاره سهر ده خاته بهر ده م. باشتترین چاره سهر لای خودی
سیاسه توانان و حزبه کانیانه، مادام ئه وان ز به زه قی به م ش وه یه
خ یان به که مه گه ناساند، ئه و ا ده توانن له که شه کانی خ یان وریا
بنه وه و وه ک کار ر جهرز ده خ یان ده توانن چاره ی خ یان بکه ن.

ئه م د خه به گ ینی ستایلی بیر کردنه وه ی خ یان له سهر خ یان و
له سهر ئه وانی تر د ته گ یین، که شه کان له ن و چوارچ وه ی هزری
خ یان دان، ئه وه ی سه ری له وانه ت کدا وه ته نها ش وازی

بیرکردنه‌وه‌یان و به‌س، پداچوونه‌وه‌ی سەرچاوه عه‌قیده‌تیه‌کانیان و
موتوربه کردنیان به میکانیزمی دیکه‌ی بیرکردنه‌وه و گونجاندنیان
له‌گه هه‌لومه‌رجه‌کانی ئهم سهرده‌مه ب‌یارکی ستراتیژی په‌روه‌رده‌یی و
پیداگ‌گی تازه‌یه و ب‌داها‌تووی ک‌مه‌گه‌ش ده‌ب‌ به بنه‌مایه‌کی پته‌و،
هه‌ر ئه‌وه‌شه ده‌یانکا به که‌سی نیانه‌زر و flexibil و له‌راستیشدا به
ته‌نها ئه‌و ستایله ده‌توان‌ بیرکردنه‌وه‌یان ‌استه‌ ب‌کاته‌وه.
سووربوون له‌سه‌ر ئهم ستایله هه‌ره کلاسیکه دوو‌چاری ش‌په‌نجه‌ی
ده‌روونیان ده‌کات و نموونه‌ی ئه‌و م‌گال‌مانیکانه‌شمان* له‌ م‌ژوودا
ز‌رن.

* نه‌خ‌شیه‌کی ده‌روونی- عه‌ق‌یه‌ که‌سه‌که خ‌ی ل‌ده‌ب‌ته با‌نمر‌ق و
به‌وه‌همی فوودراویه‌وه ده‌ژی.